

247002

ประสบการณ์ทางจิตใจของเมธาคาตุปการเมื่อตั้งเด็กกตัญญูคืนครอบครัว

นางสาวปาริชาติ ชงศักดิ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาจิตวิทยาการปรึกษา
คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2553
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

PSYCHOLOGICAL EXPERIENCES OF FOSTER MOTHERS WHEN
RETURNING CHILDREN TO FAMILIES

Miss Parichart Thongpakdee

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Counseling Psychology

Faculty of Psychology
Chulalongkorn University

Academic Year 2010

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

ประสบการณ์ทางจิตใจของมารดาอุปการะเมื่อส่งเด็ก
กลับคืนครอบครัว

โดย

นางสาวปาริชาติ ธงภักดี

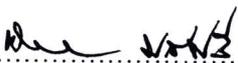
สาขาวิชา

จิตวิทยาการปรึกษา

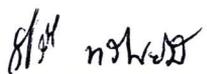
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กรรณิการ์ นลราชสุวัจน์

คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะจิตวิทยา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คณางค์ มณีศรี)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ วิชรี ทรัพย์มี)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กรรณิการ์ นลราชสุวัจน์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ สุภาพรณ โคตรจรัส)

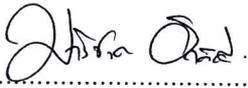

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ดร.นิรนาท แสนสา)

ปาริชาติ ธงภักดี : ประสบการณ์ทางจิตใจของมารดาอุปการะเมื่อส่งเด็กกลับคืนครอบครัว. (PSYCHOLOGICAL EXPERIENCES OF FOSTER MOTHERS WHEN RETURNING CHILDREN TO FAMILIES) อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : ผศ. ดร. กรรณิการ์ นลราชสุวัจน์, 189 หน้า.

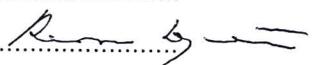
247002

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและทำความเข้าใจประสบการณ์ทางจิตใจของมารดาอุปการะเมื่อส่งเด็กกลับคืนครอบครัว โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพแนวปรากฏการณ์วิทยา เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกมารดาอุปการะ จำนวน 9 ราย ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพพบว่า ภาวะที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของมารดาอุปการะเมื่อส่งเด็กกลับคืนครอบครัว มีทั้งความรู้สึกเศร้าโศก สูญเสีย เครียดวิตกกังวลกับการจากไปของเด็ก ทำใจไม่ได้ ขณะเดียวกันก็ดีใจ ปลื้มใจที่เด็กมีครอบครัวบุญธรรมมารับไปอุปการะ และได้กลับไปอยู่กับครอบครัว ซึ่งความรู้สึกเหล่านี้จะเข้มข้นหรือเบาบางขึ้นอยู่กับความยาวนานของระยะเวลาการเลี้ยงดู การได้รับทราบกำหนดการส่งเด็กกลับคืนล่วงหน้า การแสดงท่าทีของเด็กในช่วงเวลาของการแยกจาก การถูกตอกย้ำถามถึงเด็กอยู่เสมอ และความสุขดีมีสุขของเด็กเมื่อกลับคืนสู่ครอบครัว ทั้งนี้มารดาอุปการะมีวิธีการจัดการและรับมือกับอารมณ์ความรู้สึกที่เกิดขึ้นโดยการผ่อนคลายตนเอง หลีกเลี้ยง ใช้กระบวนการทางความคิดในการยอมรับและปลอบใจตนเอง รับเด็กใหม่มาอุปการะเลี้ยงดูเพื่อทดแทนความรู้สึก และได้รับการสนับสนุนทางด้านความคิด อารมณ์และจิตใจจากบุคคลรอบข้าง นอกจากนี้มารดาอุปการะยังตระหนักถึงบทบาทและการทำหน้าที่ที่มีอยู่ของตนให้ดีที่สุด โดยรับรู้ว่าเป็นไปไม่ได้ที่จะเหนี่ยวรั้งเด็กไว้ ยอมรับความจริงที่ต้องพลัดพราก ตลอดจนเข้าใจในวงจรชีวิตของการเป็นมารดาอุปการะ

ผลการวิจัยครั้งนี้สามารถใช้เป็นแนวทางในการให้บริการการปรึกษาเชิงจิตวิทยาและการวางแผนพัฒนางานครอบครัวอุปการะ เพื่อลดหรือป้องกันเหตุปัจจัยที่จะส่งผลกระทบต่อมารดาอุปการะ

สาขาวิชา...จิตวิทยาการปรึกษา... ลายมือชื่อนิสิต.....

ปีการศึกษา.....2553.....

ลายมือชื่อ อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....

5178122338 : MAJOR COUNSELING PSYCHOLOGY

KEYWORDS : PSYCHOLOGICAL EXPERIENCES / RETURNING CHILDREN TO FAMILIES / FOSTER MOTHERS

PARICHART THONGPAKDEE : PSYCHOLOGICAL EXPERIENCES OF FOSTER MOTHERS WHEN RETURNING CHILDREN TO FAMILIES.

ADVISOR : ASST. PROF. KANNIKAR, Ed.D., 189 pp.

247002

The purpose of this research was to study psychological experiences of foster mothers when returning children to families. Phenomenological qualitative method was used. Data were collected by interviewing 9 foster mothers and categorized into themes. The results were as follow:

Regarding to psychological state of foster mothers when returning children to families, they had the feelings of sadness and loss. They were worried about the children's daily life and at the same time, they were happy when children found their adoptive families and returned to their families. These feelings would be more or less depending to the period of foster care, knowing schedule of returning children to families, children's actions when separating, and children's well-being after returning to their families. Hence, the foster mothers had methods to manage such feelings through self-relaxing, avoiding, thinking process for self-acceptance and self-comfort, caring a new child, and psychological support from significant persons. Moreover, they realized their roles and duties by knowing that it was impossible to hold the child. They accepted the fact of separation. They understood the life circle of being foster mothers.

This study can be implemented as a guideline for counseling foster mothers as well as planning for foster care development in order to decrease or prevent the factors causing negative effect on foster mothers.

Field of Study : Counseling Psychology

Student's Signature Parichart Thongpakdee

Academic Year : 2010

Advisor's Signature K. Wannasri

กิตติกรรมประกาศ

“ขอบคุณ” คำสั้นๆ ที่จะแทนความรู้สึกทั้งหมดของข้าพเจ้าในวันที่วิทยาลัยนิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ได้ดีที่สุด เพราะหากตลอดระยะเวลาของการเดินทางสู่การเป็นนักจิตวิทยาการปรึกษาในหลายปีที่ผ่านมาปราศจากความช่วยเหลือ การสนับสนุนและกำลังใจจากผู้มีพระคุณและกัลยาณมิตรที่กำลังจะกล่าวถึงต่อไปนี้ ข้าพเจ้าเองก็คงไม่สามารถเดินทางลุล่วงมาได้จนถึงวันนี้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กรรณิการ์ นลราชสุวัจน์ อาจารย์ที่ปรึกษาที่คอยช่วยเหลือ เป็นกำลังใจชี้แนะแนวทางตรวจสอบ แก้ไขและขัดเกลาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้มีความสมบูรณ์ รองศาสตราจารย์ วัชรินทร์พรมย์ รองศาสตราจารย์ สุภาพรรณ โคตรจรัส และดร.นิรนาท แสนสา ที่ให้ความรู้และคำแนะนำอันมีค่าในการต่อเติมเสริมแก้วิทยานิพนธ์ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

รองศาสตราจารย์ ดร.โสรัช โพธิ์แก้ว อาจารย์ผู้เป็นทั้งผู้สอน ผู้สร้างและผู้ให้ ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาอาจารย์ได้สอนให้ข้าพเจ้ารู้จักที่จะเรียนรู้และเติบโตไปกับทุกประสบการณ์ของชีวิตด้วยความเข้าใจและด้วยหัวใจอันอ่อนน้อมและอ่อนโยน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรัญญา ต้อยคำภีร์ และอาจารย์ ดร.ณัฐสุดา เต็มพันธ์ อาจารย์ผู้ให้ความรู้ ความเมตตาคอยเอื้อเพื่อสนับสนุน สอบถามและให้กำลังใจแก่ข้าพเจ้าเสมอในทุกครั้งที่ได้พบ

คุณศิริจันทร์ เหล่าภักดี และเจ้าหน้าที่โครงการครอบครัวอุปการะทุกท่านที่คอยดูแล ให้ความร่วมมือและอำนวยความสะดวกให้แก่ข้าพเจ้าเป็นอย่างดีตลอดระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยและเก็บข้อมูล คุณบุญล้อม คุณสุพัตรา พี่ที่เปรียบเสมือนแม่คนที่ 2 ของข้าพเจ้าด้วยเป็นที่ปรึกษา กำลังใจ และครูผู้ชี้แนะแนวทางทุกอย่างในชีวิต คุณสลิลยา สำหรับกำลังใจและความช่วยเหลือในเรื่องภาษา คุณวลัยลักษณ์ คุณสุธิดา พี่ที่พร้อมจะหยิบยื่นกำลังใจและความช่วยเหลือให้กับข้าพเจ้าเสมอไม่เคยขาด และที่ขาดไม่ได้ก็คือมารดาอุปการะทุกท่านที่ยืนดีถ่ายทอดเรื่องราวและประสบการณ์อันมีค่าในครั้งนี้ตลอดจนให้การต้อนรับข้าพเจ้าด้วยมิตรไมตรีอันงดงาม

คุณสมภพ แจ่มจันทร์ รุ่นพี่ที่คอยอยู่เคียงข้างให้กำลังใจ ให้ความช่วยเหลือและแนะนำในทุกๆ อย่างก้าว คุณหทัยทิพย์ ที่ช่วยสอนและชี้แนะแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล ผศ.ดร.ธีรวรรณ คุณสหรัฐ คุณหมอบัลลังก์ คุณศศิพันธ์ คุณจรินทร์พูน รุ่นพี่ที่คอยช่วยเหลือต่อเติมกำลังใจให้แก่ข้าพเจ้าจนสามารถฝ่าฟันอุปสรรคต่างๆ มาได้ด้วยดี รวมถึงพี่น้องจิตวิทยาการปรึกษาทุกคนที่คอยสอบถามและส่งมอบกำลังใจมาให้แก่ข้าพเจ้าเสมอ คุณจวีรัตน์ คุณนิศากร คุณณัฐนัย คุณธันยุดาและเพื่อนฯ จิตวิทยาการปรึกษารุ่น 24 ทุกคนที่ร่วมเดินทางเรียนรู้ต่อสู้ฝ่าฟันด้วยกันมาจนถึงปลายทาง ผลัดกันปลอบโยนและเป็นกำลังใจให้แก่กันและกัน คุณณัฐฐณิชา คุณศิริพร สำหรับมิตรภาพ ความห่วงใย และกำลังใจที่มอบให้กับเพื่อนใหม่คนนี้

และท้ายที่สุด คุณแม่ธัญญรัตน์ ธงภักดี และครอบครัวที่คอยอยู่เคียงข้าง ห่วงใย เป็นกำลังใจ และช่วยเหลือดูแลเกื้อกูลลูกคนนี้เป็นอย่างดีเสมอมา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญ.....	1
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	4
คำถามการวิจัย.....	4
ขอบเขตของการวิจัย.....	4
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	6
แนวคิดเกี่ยวกับมารดาอุปการะ.....	6
แนวคิดมารดาอุปการะกับการส่งเด็กกลับบ้าน.....	17
การวิจัยเชิงคุณภาพแนวปรากฏการณ์วิทยา.....	27
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	30
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	34
การเตรียมความพร้อมของผู้วิจัย.....	34
การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	35
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	52
การสรุปและอภิปรายผลการวิจัย.....	53
การตรวจสอบความถูกต้องและความเชื่อถือของงานวิจัย.....	54

บทที่ 4 ผลการวิจัย.....	57
ภาวะที่เกิดขึ้นภายในจิตใจเมื่อส่งเด็กกลับคืนครอบครัว.....	58
ปัจจัยที่ส่งผลต่อความรู้สึกเมื่อส่งเด็กกลับคืน.....	79
การจัดการและรับมือกับความรู้สึกที่เกิดขึ้น.....	91
บทเรียนจากการส่งเด็กกลับคืนครอบครัว.....	107
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	115
สรุปผลการวิจัย.....	115
อภิปรายผล.....	117
ข้อจำกัดของการวิจัย.....	125
ข้อเสนอแนะ.....	125
รายการอ้างอิง.....	128
ภาคผนวก.....	133
ภาคผนวก ก หนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูล.....	134
ภาคผนวก ข ใบรับรองโครงการวิจัย.....	136
ภาคผนวก ค เอกสารข้อมูลสำหรับผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย.....	138
ภาคผนวก ง หนังสือแสดงความยินยอมเข้าร่วมการวิจัย.....	142
ภาคผนวก จ แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก.....	144
ภาคผนวก ฉ โครงการครอบครัวอุปการะของสหทัยมูลนิธิ.....	147
ภาคผนวก ช รายละเอียดผู้ให้ข้อมูล.....	153
ภาคผนวก ซ ตัวอย่างคำสัมภาษณ์ในประเด็นของผู้ให้ข้อมูล.....	163
ภาคผนวก ฌ ตัวอย่างการวิเคราะห์ข้อมูล.....	182
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	189

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	จำนวนเด็กในโครงการครอบครัวอุปการะ.....	40
2	จำนวนครอบครัวอุปการะของสหทัยมูลนิธิ	41
3	ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล.....	43
4	จำนวนเด็กในโครงการครอบครัวอุปการะ.....	151
5	จำนวนครอบครัวอุปการะของสหทัยมูลนิธิ	152
6	ตัวอย่างคำสัมภาษณ์ในประเด็นของผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1.....	164
7	ตัวอย่างคำสัมภาษณ์ในประเด็นของผู้ให้ข้อมูลรายที่ 2.....	166
8	ตัวอย่างคำสัมภาษณ์ในประเด็นของผู้ให้ข้อมูลรายที่ 3.....	168
9	ตัวอย่างคำสัมภาษณ์ในประเด็นของผู้ให้ข้อมูลรายที่ 4.....	170
10	ตัวอย่างคำสัมภาษณ์ในประเด็นของผู้ให้ข้อมูลรายที่ 5.....	172
11	ตัวอย่างคำสัมภาษณ์ในประเด็นของผู้ให้ข้อมูลรายที่ 6.....	174
12	ตัวอย่างคำสัมภาษณ์ในประเด็นของผู้ให้ข้อมูลรายที่ 7.....	176
13	ตัวอย่างคำสัมภาษณ์ในประเด็นของผู้ให้ข้อมูลรายที่ 8.....	178
14	ตัวอย่างคำสัมภาษณ์ในประเด็นของผู้ให้ข้อมูลรายที่ 9.....	180

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	วิธีการดำเนินการโครงการครอบครัวอุปการะของสหทัยมูลนิธิ.....	39
2	ภาวะที่เกิดขึ้นภายในจิตใจเมื่อส่งเด็กกลับบ้านครอบครัว.....	59
3	ปัจจัยที่ส่งผลต่อความรู้สึกเมื่อส่งเด็กกลับบ้าน.....	80
4	การจัดการและรับมือกับความรู้สึกที่เกิดขึ้น.....	92
5	บทเรียนจากการส่งเด็กกลับบ้านครอบครัว.....	108
6	วงจรความผูกพัน การพลัดพราก และการสูญเสีย.....	112
7	ประสบการณ์ทางจิตใจของมารดาอุปการะเมื่อส่งเด็กกลับบ้านครอบครัว.....	114